

EXTREEM ONLINE

HOE DE VIRALE PROPAGANDA
VAN **SCHILD & VRIENDEN** EN **VLAAMS BELANG**
EXTREEMRECHTS GROOT MAAKT

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

TIM F. VAN DER MENSBRUGGHE

OP EEN ZINKEND SCHIP

Mijn eerste contact met Tom Van Grieken verliep – hoe kan het ook anders? – via sociale media. Op 20 januari 2014 tweette de toen 27-jarige politicus: ‘Bon. Ik kon hartelijk lachen met de vorige stukjes van @Mensbrugge. Dus ook als het over @vlbelang gaat. #DieManKanSchrijven’.

Op de website van *De Morgen* was toen net mijn verslag van de nieuwjaarsreceptie van Vlaams Belang verschenen. Voor de krant bezocht ik immers de nieuwjaarsrecepties van alle Vlaamse politieke partijen om te horen wat ze te vertellen hadden over de nakende verkiezingen. Aangezien ik geen politiek journalist was, hoefde ik de lezer niet te vervelen met dorre analyses. De hoofdredactie had me permissie gegeven om stevig de spot te drijven met iedere partij, dus ook met het Vlaams Belang. En de Belangers hadden niet te klagen, want ook Groen en Vooruit – toen nog sp.a – draaide ik met groot genoegen door de mangel. Eerlijk is eerlijk: vanuit radicaal-rechtse hoek kreeg ik zelfs stukken minder zurigheid naar mijn kop dan van links.

Omdat ik Van Griekens tweet best sportief vond, gaf ik hem een like. Ik had graag geschreven dat het een van de tientallen likes was, maar Van Grieken was toen nog een nobele onbekende. De jongeman was gemeenteraadslid in Mortsel en voorzitter van Vlaams Belang Jongeren – die leverden ook een van de drie likes. Bij het grote publiek deed zijn naam geen belletje rinkelen, al herinnerden sommigen zich het incident in juni 2012 waarbij Van Grieken en twee partijgenoten Zwan-worstjes kwamen uitdelen op een halal barbecue.

De tweet van Van Grieken kreeg amper één reply, zij het van iemand met enige naam en faam: Vlaanderens bekendste prostituee Hot Marijke. ‘Ik ben blij dat de nieuwe #Adonis van het #VB, de komende voorzitter, ons gesprek leuk vond. Hoezee!’ reageerde de Vlaamse pornokoningin. Hot Marijke bleek bijzonder goed ingelicht, want in september 2014 zou Van Grieken effectief de teugels overnemen van Gerolf Annemans.

Maar zover waren we op dat moment nog niet: eerst moesten er nog verkiezingen komen. Al op de nieuwjaarsreceptie voelde

je dat Vlaams Belang uitging van een forse nederlaag. Voorzitter Annemans deed zijn uiterste best om een jolige speech af te steken over de Vlaams-nationalistische rivalen van N-VA, maar daarmee benadrukte hij alleen maar dat alle ogen inderdaad op de N-VA gericht waren en dat Vlaams Belang simpelweg niet meer relevant was.

De nieuwjaarsreceptie vond plaats op een feestschip dat aangemeerd lag aan het Kattendijkdok in Antwerpen. Het was een luxejacht dat zijn beste tijd enige decennia geleden had gehad. In mijn verslagje voor de krant maakte ik me vrolijk over hoe laag de boot te water lag. De grap dat Vlaams Belang een zinkend schip was, hoefde ik zelf niet te maken: dat deed Kamerlid Filip De Man in mijn plaats.

De receptie was een stoffige bedoening. Op het podium probeerden grijzende heren de moed erin te houden. Oude leeuw Filip Dewinter klauwde en gromde, maar de vonk sloeg niet over. Het evidente zelfvertrouwen dat de stormram van radicaal-rechts altijd had uitgestraald, was verdampt door een opeenvolging van tegenvallende verkiezingsresultaten. Dewinter was zijn aura van onoverwinnelijkheid kwijt.

Vlaams Belang zat niet goed in zijn vel. Een hevige broederstrijd had de partijtop uit elkaar gespeeld en Annemans' voorganger Bruno Valkeniers had de partij nog verder de dieperik in gesleurd. De schwing was eruit. De partij miste een fris geluid, een moderne aanpak. Niemand zal ontkennen dat Gerolf Annemans een verstandig man is met een gave voor snijdende oneliners, maar hij ontbeerde de magie die nodig was om een zieltogende partij weer tot leven te wekken.

De tijden waren veranderd en de oude recepten van Vlaams Belang sloegen niet langer aan. Voor knarren als Gerolf Annemans was Twitter vooral een hippe manier om klassieke persberichten te verspreiden. De tweets die Filip Dewinter in 2014 verspreidde, oogden vooral krampachtig. Wat bezielde hem om berichten als 'Reuze-stempotlood wordt symbool v/ verzet, democratisch wapen in handen v/d zwijgende meerderheid v/d Vl bevolking' met de wereld te delen?

Ondertussen hebben ook Dewinter en Annemans het tweeten in de almaar strammere vingers gekregen, maar anno 2014 waren

sociale media nog een bijkomstigheidje. Facebook was wel ingeburgerd onder de bevolking, maar behalve de N-VA leek geen enkele partij overtuigd van het marketingpotentieel van het sociale netwerk.

Niemand was er zich toen ook van bewust dat de algoritmes van Facebook grootschalige manipulatie mogelijk maakten. Pas na de Amerikaanse presidentsverkiezingen van 2016 kwam aan het licht dat Rusland massaal fake news had laten circuleren om de verkiezingsuitslag te beïnvloeden. En je hóéft niet eens nepnieuws te verspreiden om het verschil te maken: dankzij Facebook kun je erg efficiënt een doelpubliek bereiken.

Wie dat perfect in het snotje had, was ene Dries Van Langenhove, de aanvoerder van de conservatieve jongerenbeweging Schild & Vrienden. Die organisatie trok begin 2018 de aandacht met afgelikte video's en grofgebekte memes. Opeens weerklonk er op rechts een nieuw, uitdagend geluid. Het leverde Van Langenhove zelfs verscheidene interviews in de mainstreammedia op.

Maar in september 2018 toonde de *Pano*-reportage van VRT-journalist Tim Verheyden dat er achter het frisse geluid een onwelriekende beerput zat van racisme en haat. Schild & Vrienden bleek een stuk extremer dan velen dachten. Op basis van de reportage opende het Oost-Vlaamse parket zelfs een onderzoek naar Van Langenhove en enkele trawanten. In juli 2022 besliste de kamer van inbeschuldigingstelling dat Van Langenhove en zes trawanten het zullen mogen uitleggen in de correctionele rechtbank.

Van Langenhove is ondertussen al lang geen student meer: sinds mei 2019 is hij Kamerlid voor Vlaams Belang. Als onafhankelijk kandidaat mocht hij in Vlaams-Brabant de lijst trekken, waarna hij toetrad tot de Kamerfractie – een ongewone stap voor een volksvertegenwoordiger die maar wat graag zijn onafhankelijkheid benadrukt.

Deed Tom Van Grieken een meesterzet door Van Langenhove binnen te halen? Of had hij zichzelf een hoop kopzorgen kunnen besparen door de verketterde student in de kou te laten staan? Want hoe kun je volhouden dat je partij niet extreem is wanneer een van je bekendste fractieleiden grapt dat het een 'interessant experiment' zou zijn als Vlaamse steden mensen van kleur zouden weren?

Laten we niet naïef zijn: de extreme oprispingen van Dries Van Langenhove zullen het Vlaams Belang niet één stem kosten. Maar laten we het belang van Van Langenhove ook niet overschatten. Dat het Vlaams Belang in 2019 uit de doden opstond, was in de eerste plaats de verdienste van Tom Van Grieken.

Meteen na zijn aantreden als partijvoorzitter verzamelde Van Grieken een team van getrouwen rond zich en zette hij massaal in op sociale media om zijn boodschap te verkondigen. Met succes: bij de verkiezingen van 2019 was het Vlaams Belang de grote winnaar. In de Kamer verzesvoudigde de partij haar aantal zetels van drie naar achttien. Ook in het Vlaams Parlement maakte de partij een gigantische sprong vooruit.

In de peilingen doet Vlaams Belang het zelfs zo goed dat je kunt veronderstellen dat het cordon sanitaire in 2024 zal kraken en barsten. Zeker op gemeentelijk niveau zijn coalities met Vlaams Belang niet langer ondenkbaar.

Wie had die spectaculaire comeback in 2014 durven te voorstellen?

Niemand. Na de verkiezingen van mei 2014 lag de partij op apegapen. Het Vlaams Belang was nipt over de kiesdrempel van 5 procent geraakt, wat op zich al een zware vernedering was. Gerolf Annemans ging vol in de wind staan om de dreun te incasseren. Hij nam zijn verantwoordelijkheid en trad af als partijvoorzitter.

De zee was wild, het schip stuurloos. En net dat gaf de jonge snaak Tom Van Grieken de kans om het roer vast te grijpen en een nieuwe koers te varen.

EEN EXTREEMRECHTS JEUGDCLUBJE: DAAR IS SCHILD & VRIENDEN

Opeens kende iedereen Schild & Vrienden. Met een knullig geacteerd, maar strak gemonteerde video lieten Dries Van Langenhove en de zijnen in maart 2018 van zich horen.

‘Wij voeren vandaag actie om ons Vlaams cultureel erfgoed en onze toekomst veilig te stellen,’ declameerde Van Langenhove aan het begin van het filmpje. Binnen het KVHV luidde zijn roepnaam DECIBEL (jawel, in kapitalen) en je begreep meteen waarom: Van Langenhove heeft een blaffende manier van spreken.

Nadat Van Langenhove het een en ander had geblaft over illegale migratie, marcheerde hij met zijn gevolg het Gentse Gravensteen binnen. Hun doel? Enkele spandoeken van de waterburcht verwijderen. Die waren er opgehangen door linkse actiegroepen die eisten dat de Europese Unie menselijker zou omgaan met vluchtelingen. Een reusachtige vlag werd zonder pardon van de kasteelmuren gescheurd.

‘*Angry leftist screeching*,’ spotten de ondertitels wanneer je op de achtergrond een meisje hoort protesteren.

Van Langenhove en zijn trawanten maakten korte metten met het protest. De linkse subsidieclubjes onteerden ‘hun’ Gravensteen en dat kwaad moest worden rechtgezet. Het KVHV, waaruit Schild & Vrienden voortspoot, claimt de middeleeuwse burcht namelijk al sinds de studentikoze Slag om het Gravensteen van 16 november 1949. Op die dag bezetten meer dan honderd studenten het kasteel, tot frustratie van de politie. Van op de kasteelmuren toeterde aanvoerder Felix de Hemptinne onophoudelijk: ‘Politie van Gent, geef u over!’

Het verzamelde politiekorps op het Veerleplein werd er horendol van. Uit razernij haalde de commandant zelfs zijn dienstwapen

tevoorschijn om enkele schoten in de lucht af te vuren. Het maakte geen indruk op de Hemptinne, die de Gentse flikken bleef aansporen om zich over te geven.

Ook de rijkswacht (thans de federale politie) werd opgetrommeld. De collaborerende brandweer stelde haar langste ladder ter beschikking en zo kon de rijkswacht het poortgebouw innemen. Felix de Hemptinne had de invasie zien aankomen, wierp aan de andere kant van het slot een touw over de kantelen en klauterde naar beneden. Hij vluchtte weg in de nauwe steegjes van het Patershol en bleef zo uit de klauwen van de arm der wet.

De internationale pers smulde van de Slag om het Gravensteen, die de geschiedenis inging als de beste studentengrap aller tijden. Het KVHV, dat de bezetting mee organiseerde, herdenkt de glorieuze dag nog ieder jaar tijdens de Uylenspiegelfeesten, een cantus die telkens plaatsvindt in de ridderzaal van het Gentse kasteel. Van Langenhove was amper vijftien toen hij in 2008 voor het eerst meevierde.

Die band met het Gravensteen verklaart mee waarom Van Langenhove en zijn schildknappen de linkse protestactie niet konden verdragen. Om alle twijfel over hun bedoelingen weg te nemen, scandeerden ze op het einde van de video nog eens uit volle borst de rechtse klassieker ‘Linkse ratten! Rol uw matten!’ – want ja, cultureel erfgoed.

Bij progressief Vlaanderen klonk hoongelach over de reactioinaire snobs met hun afgeborstelde voorkomen en grove aanpak, maar in andere kringen kon Schild & Vrienden op bijval rekenen. Zelfs in de Angelsaksische wereld vond het filmpje ruim weerklank. En de Vlaamse media waren geïntrigeerd door de nieuwe jongerenbeweging.

Alleen: zó nieuw was Schild & Vrienden al niet meer. In de video zie je ook journalist Tim Verheyden opduiken. Hij volgde Van Langenhove toen al voor het duidingsprogramma *Pano*. De eindbaas van Schild & Vrienden zou het zich later nog beklagen dat hij daar ooit mee had ingestemd.

De geschiedenis van Schild & Vrienden begint op 10 december 2016, toen de 23-jarige Van Langenhove de Facebookpagina De Fiere Vlaamse Meme lanceerde. De rechtenstudent uit het Vlaams-Brabantse Opwijk was toen al enkele jaren actief bij KVHV-Gent en schreef lustig mee aan ledenblad *Ons Verbond*, maar op sociale media

kon je met memes een veel groter publiek bereiken. Kort gezegd zijn memes beelden – vaak foto's of screenshots – waarop een geestige tekst is geplakt.

Van Langenhove zou geen flauwe *dad jokes* posten, maar provocerende rechtse memes, zoals alt-right toen al volop deed in de Verenigde Staten. Alt-right is een stroming binnen extreemrechts die volop inzet op het internet om haar gedachtegoed te verspreiden. De meeste politieke memes zijn sowieso van rechtse signatuur, want *the left can't meme*.

'Alt-right vernieuwde de metapolitieke strijd door zijn absorptie van de internetcultuur,' zegt docent politiek en nieuwe media Ico Maly (Tilburg University) in zijn boek *Nieuw rechts*¹⁴. 'De Nieuw Rechtse ideeën werden zo bevrijd uit de theoretische traktaten. Hun verspreiding hangt niet meer louter af van extreemrechtse intellectuele congressen, artikels en magazines. De Nieuw Rechtse ideeën kennen vandaag een veelheid aan dragers en ze verspreiden zich razendsnel en internationaal via sites als Reddit, Facebook en 4Chan. Die verspreiding wordt nog belangwekkender als blijkt dat Nieuw Rechts ook actief probeert om de tegendiscoursen het zwijgen op te leggen.'

Op het logo van De Fiere Vlaamse Meme prijkte een kikker met een helm en een goedendag, boven een kaartje van Vlaanderen met de fiere Vlaamse leeuw. Slim gezien, die kikkersoldaat, want die verwees zowel naar de Guldensporenslag van 11 juli 1302 als naar alt-right. Alt-right kaapte stripfiguur Pepe the Frog van tekenaar Matt Furie (die níets te maken wil hebben met politiek, laat staan met extreemrechts) om memes te produceren. Onderaan op het logo stond de aloude Vlaamse leuze 'schild en vriend'.

De pagina-informatie las als volgt: '*Memes met een acceptabel schild en vriend gehalte, sossen GTFO. Staat open voor inzendingen.*' (Wie niet mee is met internetslang: 'GTFO' staat voor 'get the fuck out'.) De coverfoto toonde een potsierlijk aangepaste politieke slogan uit de jaren negentig: 'Eigen memes eerst'.

Opmerkelijk detail: de pagina verscheen twee dagen nadat Scepter werd gelanceerd, de rechtse nieuwssite waaraan Van Langenhove ijverig zou meeschrijven als redacteur migratie & integratie.

De student had zijn zinnen gezet op het internet. En het zou niet bij memes en artikeltjes blijven.

VAN FACEBOOKPAGINA NAAR TROLLENLEGER

Op 28 mei 2017 begon Van Langenhove een nieuwe Facebookpagina: Schild & Vrienden.

Het moet gezegd: die naam was een clevere vondst, een slogan die al eeuwen leefde binnen de Vlaamse beweging met een originele twist.

Het oorspronkelijke ‘schild en vriend’ was een zogenaamde sijbbolet, een woord waaraan je herkent of iemand een moedertaal-spreker is of niet. Tijdens de Brugse Metten van 18 mei 1302 was een correcte uitspraak letterlijk van levensbelang: wie er niet in slaagde om ‘schild en vriend’ volgens de toen gangbare uitspraak over zijn lippen te krijgen, maakte zich kenbaar als Franstalige bezetter en mocht een dolk tussen zijn ribben verwachten. (Honderdtwintig Fransen slaagden niet voor hun mondeling examen en bekochten dat met hun leven.)

Het werkt overigens nog altijd: toen ik de Canadese onderzoeks-journalist Michael Colborne interviewde over Schild & Vrienden, verontschuldigde hij zich voor zijn uitspraak van die verraderlijke sch-klank. (Ik heb hem desondanks laten leven.)

Het woord ‘Schild’ stond voor de weerbaarheid die Van Langenhove in al zijn filmpjes probeerde uit te dragen. Fysieke en intellectuele fitheid waren nodig om Europa te beschermen, zowel tegen de boze invloeden van de linkse elite als tegen de ongebreidelde migratie.

‘Vrienden’ stond voor de kameraadschap, de verbondenheid van de groep. Het belang daarvan zag je goed in de intro van de Gravensteenvideo: de S&V’ers maakten er een punt van om elkaar voor de camera te groeten. Terwijl dat natuurlijk allemaal geacteerd was, zoals je later kon zien in de *Pano*-reportage van Tim Verheyden.

Het logo van Schild & Vrienden oogde veel professioneler dan de gebricoleerde beeltenis van De Fiere Vlaamse Meme. Op een hemelsblauwe achtergrond stond een gestileerd teken waarin je een versmelting van een S en een V herkent. Tegelijk had de driehoekige kronkel iets weg van de Griekse lambda (λ), een letter

die uitgroeide tot het symbool van de identitaire beweging. Het symbool verwijst naar de film *300* (Zack Snyder, 2006), waarin Spartaanse soldaten rondliepen met schilden waarop de lambda als hoofdletter (Λ) stond. De film vertelde het verhaal van de Slag bij Thermopylae, waarbij een minieme Spartaanse legereenheid een enorme Perzische overmacht tot staan bracht. Qua symboliek kon dat inderdaad tellen: weerbare, goed getrainde soldaten die de instroom van volksvreemde indringers afstoppen.

Achter de schermen was Schild & Vrienden al langer een ding. Al op 24 januari 2017, nauwelijks enkele weken nadat De Fiere Vlaamse Meme online was gegaan, begon Van Langenhove een private Facebookgroep om gelijkgezinden te verzamelen en memes uit te wisselen die iets te gortig waren voor de openbaarheid. Om pottenkijkers buiten te houden, postte Langenhove acht regels:

1. Geen sossen
2. Geen sossen
3. Voeg gerust mensen toe, zolang het geen sossen zijn
4. Memes die na een arbitraire tijd geen arbitrair aantal likes hebben behaald worden geheel arbitrair verwijderd
5. Geen sossen
6. Wie een sos vindt tussen de leden wordt daarvoor beloond
7. Zowel de sos als de person die hem aan de groep heeft toegevoegd worden geraid
8. Wie iemand wil toevoegen stuurt mij een bericht met de naam in van de persoon die je wil toevoegen en enkele zinnen uitleg (bvb “Jan Janssen: rechtse vriend van mij vanuit het middelbaar”). Je voegt enkel mensen toe die je persoonlijk kent. Als je een vals profiel toevoegt, wil ik ook de echte naam ontvangen.

Erg professioneel oogt dat lijstje niet. Onderzoek met eyetracking leert immers dat een lijst met een oneven aantal bullets aandachtiger wordt gelezen dan een met een even aantal. Dus nóg eens ‘Geen sossen’ was beter geweest. Al overtreed je daarmee de regel dat de kijklimiet bij zeven bullets ligt.¹⁵ Soit, ik denk dat Van Langenhove zijn punt wel had gemaakt.

zitter was van Vlaams Belang Jongeren, zat Van Langenhove niet lekker. Hij zette Claes in het najaar van 2017 uit Schild & Vrienden. Van Langenhove streefde naar een metapolitiek project, los van partijpolitiek.

VLAAMS–NATIONALISME MET EEN FRANSE SLAG

Niet alleen leerde Dries Van Langenhove via het KVHV Theo Francken kennen, hij ontmoette er ook de mensen die hem inspireerden om Schild & Vrienden op te richten. Een van hen stond mee op de foto uit 2013 met Theo Francken: Bo De Geyndt. Hij zat een beetje weggedrukt tussen Van Langenhove en Francken. Later zou hij helemaal naar de achtergrond verdwijnen.

De Geyndt, wiens roepnaam binnen KVHV CollaBo luidde,²⁵ was de man die Van Langenhove introduceerde bij Génération Identitaire. Die jongerenbeweging was aanvankelijk gelinkt aan de Franse islamofobe partij Bloc Identitaire, maar stond vanaf 2016 op eigen benen. Génération Identitaire lag aan de basis van de Europese identitaire beweging, die anders dan het Amerikaanse alt-right veel meer zou inzetten op concrete acties.

In 2016 nam De Geyndt zijn kompaan Van Langenhove mee naar het Franse Grenoble, waar Génération Identitaire een zomer-universiteit organiseerde.²⁶ Vanuit heel Europa kwamen jongeren er zich vormen tot weerbare strijders om de Europese waarden veilig te stellen: de identitaire beweging verspreidde zich over het hele continent.

‘Génération Identitaire in Frankrijk, Generation Identity in het Verenigd Koninkrijk en Ierland, Identitair Verzet in Nederland en de Identitaire Beweging in Oostenrijk en Duitsland vormen samen een pan-Europese “verdedigingsliga”,’ stelt Ico Maly²⁷. ‘Deze bewegingen zien zichzelf als een organisatie die Europa en zijn natiestaten moet verdedigen. Dit verdedigingsdiscours past binnen een groter idee van een “oorlog om identiteit” dat ook binnen alt-right domineert.’

DE ONTMASKERING VAN DRIES VAN LANGENHOVE

Eind 2017 lag journalist Tim Verheyden thuis op de bank wat op Facebook te scrollen. Plots stootte hij op een filmpje van aanslagen en uit de hand gelopen protesten, ook in Brussel en Antwerpen. Onder de beelden was onheilspellende muziek gemonteerd.

Een twintiger met een donkere kuif en een blauw T-shirt verscheen voor de camera en keek recht in de lens. 'Is dit het, de toekomst die we willen?' vroeg de jongeman.

Ook andere jongens, allemaal in hetzelfde T-shirt, spraken de kijker toe.

'Ik wil geen straten waar vrouwen niet meer veilig zijn.'

'Ik wil geen maatschappij die onze normen en waarden vergeten is.'

'Ik wil geen Sinterklaas zonder Zwarte Piet.'

'Ik wil geen Europa waar Europeanen in de minderheid zullen zijn.'

'Voor ons is het genoeg geweest.'

'Wij willen een weerbare jeugd, die sterk in haar schoenen staat.'

'Eerlijke media, die het volledige verhaal vertellen.'

'Wij zetten geen stap meer terug.'

De eerste spreker verscheen weer in beeld, nu breed glimlachend. 'Wij zijn Schild & Vrienden.'

Op dat moment wist Verheyden het nog niet, maar de gekuifde jongeman was Dries Van Langenhove.

'Alleen al door de muziek onderscheidde dat filmpje zich van alle andere dingen op sociale media,' vertelt Verheyden. 'Wat me ook opviel, was dat het allemaal blanke mannen waren. Dat groepje jongeren contrasteerde fel met de wereld rond mij. Ik woon in Brussel, een erg diverse en kleurrijke stad, letterlijk en figuurlijk. De jeugd lijkt hier vooral progressief, een mix van jongens en meisjes die zich doorgaans lijken te uiten zoals zij dat willen,

uit te sluiten van de UGent. Laat mij heel duidelijk zijn: aan onze universiteit is geen plaats meer voor hem.’³⁴

Dat was beslist een oprechte reactie van rector Van de Walle, maar tegelijk stel ik mij de vraag of het wel opportuun was om in de emotie van het moment zulke uitspraken te doen. Verontwaardiging is zelden een goede raadgever en met morele verontwaardiging schiet je niets op – al zeker niet in de strijd tegen radicalisering. Geenszins wil ik het gevaar van extremisme bagatelliseren, maar het verheven vingertje waar de rector mee zwaaide, bevestigde net het beeld dat rechtse kringen al langer hebben van de elite.

Van de Walle had ook kunnen zeggen: ‘Als mens ben ik gechoqueerd, maar als bestuurder wil ik mijn verantwoordelijkheid nemen en het gesprek aangaan met die jongen.’ (Ik raad de rector aan om zich te laten adviseren door de politiek psychologen van zijn eigen universiteit en zeker het uitmuntende boek *Links vs rechts* van professor Alain Van Hiel te lezen, een psychologische analyse van de mens achter de ideologie.³⁵)

Hadden ze bij de UGent eigenlijk niet in de gaten welk vlees ze in de kuip hadden? Van Langenhove had zich de voorbije jaren niet bepaald weggestoken. ‘Het klopt dat er al langer bezorgdheid was, zowel binnen als buiten de UGent, over de uitspraken van Dries Van Langenhove en de groepering Schild & Vrienden,’ zei Van de Walle. ‘Ik heb altijd geantwoord dat ik mij daarvan distantieerde, maar dat de vrijheid van meningsuiting een grondrecht is dat slechts in uitzonderlijke gevallen mag worden ingeperkt. De reportage van gisteren heeft heel wat nieuwe feiten aan het licht gebracht. Die hebben mij doen besluiten om deze kwestie juridisch aan te kaarten en de nodige maatregelen te nemen.’

‘De UGent reageerde erg onbeholpen door bekend te maken dat Van Langenhove geen plaats meer had aan de universiteit,’ zegt Tim Verheyden. ‘Zo kon Van Langenhove zich in een interview in *Dag Allemaal* met Montasser Alde’emeh opwerpen als slachtoffer.’

Een maand na het verschijnen van de *Pano*-reportage verkreeg Van Langenhove via een procedure in kortgeding overigens weer beperkte toegang tot de bibliotheek van de faculteit rechten, zodat hij zijn masterproef kon afwerken. Dat was vooral symbolisch, want zijn masteropleiding rechten zou hij nooit afmaken.

HATELIJKE HUMOR: HOE MEMES JE RADICALISEREN

Het internet veranderde alles, ook hoe extreemrechts actievoerde.

Tot eind jaren negentig, begin jaren 2000 lag het zwaartepunt van de meeste organisaties – extreemrechts of niet – bij offline activiteiten. De Heel-Nederlandse actiegroep Voorpost bijvoorbeeld was opgericht in de jaren zeventig: toen bestond het internet zoals we het nu kennen nog niet eens. In die tijd verspreidde je je boodschap via flyers en kondigde je activiteiten aan op affiches.

Toen het internet opkwam, toonde een website vooral zijn nut als digitaal prikbord. Na een activiteit van Voorpost verschenen enkele foto's op de webstek en dat was dat. Veel verder gingen de online activiteiten niet.

Vanaf 2005 gaven organisaties online meer ruchtbaarheid aan hun activiteiten, want in die jaren verschenen daar verschillende handige websites voor: socialenetwerksites. Facebook en Twitter begonnen aan hun opmars en lokten almaar meer gebruikers. Mensen met gedeelde interesses ontmoetten elkaar steeds vaker online.

Zeker vanaf 2010-2015 ging de onlinewereld deel uitmaken van de werking van organisaties en verenigingen. Het internet werd een tool om een community uit te bouwen, het was niet langer het archief om te tonen wat je had gedaan.

Tegenwoordig vindt de hoofdmoot van de activiteiten van veel groepen zelfs *uitsluitend* online plaats. De offline activiteiten nemen een veel kleinere plaats in binnen de werking of dienen om content te maken voor het internet. In plaats van graffiti te spuiten raapte Schild & Vrienden bijvoorbeeld het afval op van linkse betogingen. Die actie was puur bedoeld om er online iets mee te doen, want dat afval zou sowieso wel opgeruimd worden.

Online konden ze er wel mee scoren.

De manier waarop extreemrechts het internet nu gebruikt, is vele malen professioneler dan wat Voorpost vroeger deed. Daarbij zorgt aandacht online dikwijls ook voor extra exposure in de klassieke media. Daar profiteerde Schild & Vrienden heel hard van dankzij de vele ‘schandaaltjes’ – tussen aanhalingstekens, want ophef veroorzaken was net de bedoeling. Denk aan de kritiek op journaliste en transvrouw Bo Van Spilbeeck, de trolcampagne tegen Jihad Van Puymbroeck en de diefstal van de ABVV-vlag op de Dag van de Arbeid.

Ironisch genoeg deed zelfs de *Pano*-reportage op Eén de Facebookpagina van Schild & Vrienden nog groeien. Dat kun je Tim Verheyden natuurlijk niet aanwrijven, want zijn onderzoek was van maatschappelijk belang. Alleen is het goed om te beseffen dat Schild & Vrienden niet 100 procent organisch is gegroeid. Net als bij Génération Identitaire en zelfs Islamitische Staat (IS) was de groei ook deels het gevolg van aandacht in de reguliere pers.

Dergelijke groepen hebben perfect ontcijferd hoe ze sociale media moeten gebruiken. Ze weten niet alleen hoe de algoritmes op de verschillende platformen werken, ze zijn volledig mee met de onlinecultuur. En dat betekent haast automatisch: ze hebben memes in de vingers.

WAT ZIJN HAATMEMES EN WAAROM?

Opeens waren ze er: memes.

Aan totale *n00bs* die nog geen seconde van hun leven op Facebook hebben doorgebracht, zou je memes kunnen uitleggen als een soort cartoons die zich razendsnel verspreiden. Typisch bestaat een meme uit een herkenbare still uit een film, een foto van een dier of een knullige tekening die wordt begeleid door een grappige of bijtende slagzin. Het zijn niet zomaar cartoons: populaire memes duiken telkens opnieuw op in andere gedaanten.

SCHILD & VRIENDEN IS DOOD, VLAAMS BELANG SPRINGLEVEND

Dat Dries Van Langenhove alsnog bij Vlaams Belang belandde, was tekenend voor het falen van Schild & Vrienden.

De stuurgroep boven Schild & Vrienden bedacht velerlei plannen om de vereniging op te schalen, maar daar kwam door de reportage van Tim Verheyden helemaal niets meer van terecht.

Een van de ideeën was *gamification*: een app met de kenmerken van een game zou de leden begeleiden bij hun persoonlijke ontwikkeling.

Een ander plan was een eigen mediakanaal. Dat heeft Van Langenhove onder zijn eigen naam uitgevoerd: met zijn website Kies Dries heeft hij zijn eigen mini-omroepje. Technisch gezien zitten de uitzendingen van Van Langenhove zelfs redelijk oké in elkaar – de belichting is goed en er is nagedacht over de montage.

Het bedrijf achter Kies Dries heet Altra Media, dat Van Langenhove in 2021 met twee oud-presides van KVHV-Gent oprichtte.⁹⁴ Een van hen is Stijn Derudder, de man die ook de podcasts voor PAL NWS verzorgt. Via Kies Dries laat Van Langenhove zich trouwens sponsoren door zijn fans. Mag dat wel of is dat illegale partijfinanciering?

De website van Schild & Vrienden (schildenvrienden.com) doet nu vooral dienst als webshop. Je kunt er sokken, drinkbussen en heel veel stickers kopen. Altijd al gedroomd van stickers met de boodschap ‘Linkse ratten, rol uw matten’? Voor 4 euro krijg je 50 velletjes zelfklevende haat in je brievenbus.

Winfri, de vennootschap achter de webshop, staat op naam van ene Dries Van Langenhove – er was al van bij het begin een verstrengeling tussen de financiën van Schild & Vrienden en de persoonlijke belangen van de eindbaas. Van Langenhove richtte Winfri al in 2015 op,⁹⁵ lang voor er sprake was van Schild & Vrienden.

Schild & Vrienden is nog altijd actief op sociale media, al is het een betrekkelijk passieve vorm van actief zijn. Op Instagram bijvoorbeeld heeft Schild & Vrienden niets meer te betekenen. Nadat het originele Instagramaccount met 25.000 volgers werd verbannen, maakten ze een nieuw account aan, maar dat toont slechts één post en heeft net geen 900 followers.

In juli 2020 schraptte Twitter het account van Schild & Vrienden. Er kwam geen back-up.

Op Facebook heeft de pagina van Schild & Vrienden vandaag 38.259 likes en haast 42.000 volgers. Er verschijnen nog zeer regelmatig berichten, dikwijls reposts van filmpjes van Van Langenhove. De meeste foto's tonen Van Langenhove in een blauwe polo met het logo van Schild & Vrienden.

De fysieke bijeenkomsten van Schild & Vrienden stellen niets meer voor. Op de zomeruniversiteit van 2021 daagde slechts een handvol mensen op. Voor het Heel-Nederlands voetbaltornooi van Voorpost, dat op 25 juni 2022 in Deerlijk plaatsvond, verzamelde Van Langenhove net genoeg medespelers om een team te vormen. Ze bereikten wel de halve finale.

Het idee om met Schild & Vrienden sportactiviteiten te organiseren voert Van Langenhove uit onder een andere vlag. In oktober 2020 richtte hij de vzw Weerbaar op, waarmee hij boks- en andere vechtlessen wil aanbieden. Hij maakt reclame voor Weerbaar met de slogan: 'Ben jij de mietjesmaatschappij ook zo beu?'⁹⁶ Mietjes zijn kennelijk een bedreiging waartegen de Vlaamse jeugd zich moet verweren.

Naast Dries Van Langenhove is er nog één iemand actief binnen Schild & Vrienden: Kortrijkzaan Guillaume Priem, die als @forge.of.dietsland op Instagram zit. Zijn pseudoniem verwijst niet alleen naar de snode plannen die hij smeedt, maar ook naar zijn kunstige talenten als siersmid.⁹⁷ Op de eerste regel van zijn Insta-bio staat één letter: de λ. Nee, hij verbergt zijn identitaire gedachtegoed niet. De jongeman blijkt eveneens een fascinatie te hebben voor de nazi's. Zo postte hij een foto terwijl hij *Signal*, het blad van de Duitse Wehrmacht, leest. De quote die hij erbij plaatste, komt uit 'Stormvogels aan het Dietse strand', het lied van de Oostfronters, de Vlamingen die als leden van de Waffen-SS tegen de Russen gingen vechten.

IEDEREEN MIKT OP DE SOCIALE MALLEMOLEN

Zondag 26 mei 2019. Verkiezingsdag. Journalist Tim Verheyden zat in de televisiestudio van de VRT toen Sammy Mahdi, voorzitter van JONGCD&V, tijdens een interview zei: ‘Verdorie, misschien moeten wij ook meer aanwezig zijn op sociale media.’

‘Dat inzicht kwam rijkelijk laat,’ zegt Verheyden droog.

Even later sprak Tom Van Grieken op de televisie zijn achterban toe. Vijf minuten eerder was hij echter al live gegaan op Facebook. ‘Dat was erg goed gezien: richt je eerst tot je échte aanhang en dan volgt de rest,’ zegt Verheyden. ‘Dat alleen al toonde hoe hard ze bij Vlaams Belang bezig waren met sociale media.’

Achter de schermen had Vlaams Belang jaren voorsprong genomen op de andere partijen. ‘Bij mijn weten kroop Tom Van Grieken ook als eerste partijvoorzitter op TikTok,’ zegt Ivan De Vadder. ‘Ondertussen zijn velen hem gevolgd.’

‘Soms wordt het pijnlijk om te zien,’ zegt Verheyden met een pijnlijke grimas. ‘Conner Rousseau spreekt TikTok-taal en komt ermee weg. De twee nieuwe voorzitters van Groen die een soort dansje uitvoeren: misschien slaat dat echt aan bij jongeren en ben ik er gewoon te oud voor?’

(Op het hoesje van Verheydens smartphone staat effectief: ‘Ik ben hier te oud voor.’)

‘Zelfs Petra De Sutter, die we toch kennen als een serieuze dame, deelt grappige filmpjes, “omdat anders het Vlaams Belang heel TikTok overheerst”. En ze slaagt in haar opzet, want haar filmpjes bereiken tienduizenden jongeren,’ stelt Verheyden met verbazing vast. ‘Het filmpje waarin ze veelvuldig “shit” zegt, is ondertussen al twee miljoen keer bekeken. Dus niet alleen ranten werkt op sociale media, maar ook een persoonlijkheid zijn.’

Iedereen is op de kar van de sociale media gesprongen, maar niet iedereen doet het even goed. Wat bepaalt het verschil?

‘Ik merk zelf dat er drie belangrijke elementen zijn voor succes op sociale media,’ zegt Reinout Van Zandycke, die communicatiebureau Exposure leidt. ‘Ten eerste moet er digitale maturiteit zijn

HET BELANG VAN PAK EN DAS

En nu allemaal samen: ‘Wij zijn niet extreem!’

Dirigent van dienst is Marine Le Pen. Voor haar staat een koortje van piekfijn uitgedoste radicaal-rechtse partijvoorzitters. Ook ‘onze’ Tom Van Grieken zingt uit volle borst mee: ‘Wij zijn niet extreem!’

‘Benadrukken dat je niet extreem bent, is een tactiek die je vooral in West-Europa ziet,’ zegt de Canadese journalist Michael Colborne, die bij het onderzoekscollectief Bellingcat extreemrechts in Centraal- en Oost-Europa monitort. ‘Er is een prachtig woord in het Frans: *dédiabolisation*. Het beschrijft perfect wat Marine Le Pen al tien jaar met succes doet met haar Rassemblement National, het voormalige Front National. Verander de naam, de branding en de taal, maar vooral: herhaal voortdurend dat je niet extreem bent. Zo institutionaliseerde Le Pen haar partij in de Franse politiek.’

In heel Europa kent Le Pens aanpak navolging: probeer er normaal uit te zien om extreme ideeën te verspreiden. In Nederland bijvoorbeeld draagt Thierry Baudet het beeld van de gepolijste intellectueel uit om zichzelf en zijn ideeën in de mainstream te krijgen.

Volgens cultuurwetenschapper Ico Maly probeert Baudet zichzelf te verkopen als een fatsoenlijk alternatief voor Geert Wilders. ‘In tegenstelling tot Wilders positioneert Baudet zich als een intellectueel, en niet zomaar “een” intellectueel of “een” denker, maar “de grootste denker van Nederland”,’ schrijft Maly in *Nieuw Rechts* (2018).¹³¹ ‘Baudet wil graag “normaal” en “intellectueel” bevonden worden. Bij elke controverse over zijn uitspraken is hij er als de kippen bij om het “de media” te verwijten. Die halen zijn “uitspraken uit hun context” en dragen bij tot de pathologisering van zijn beweging.’

‘Zelfs al toont Baudet zichzelf als een normale burger die er altijd netjes bij loopt, dan nog maakt hij antisemitische toespelingen,’ stelt Michael Colborne vast. ‘Hij presenteert zich als niet-extreem, maar laat wel extreme geluiden horen.’

‘Ook jullie Tom Van Grieken ziet eruit als een normale politicus en dat is net het punt,’ merkt Colborne op. ‘Dat is wat extreemrechts nu doet: aandacht hebben voor *appearances*. Daar gaat het om.’

‘Tom Van Grieken trekt de verbreding door die onder Frank Vanhecke niet was gelukt,’ zegt politiek journalist Ivan De Vadder. ‘Dat zie je goed aan het pak met das dat hij altijd draagt. Dat kostuum staat symbool voor een andere stijl.’

‘Zijn pak en das zijn een zeer duidelijk visueel narratief,’ ziet Tim Verheyden. ‘Ook Van Langenhove zit altijd strak in het pak – tenzij hij op vakantie is, want dan verschijnt hij in korte broek en met een blauw shirt van Schild & Vrienden.’

De bokshandschoenen en bezemstelen, de symbolen van vroeger, zijn ondergedoken. ‘Die zitten nu op het parallelle universum van sociale media,’ weet De Vadder. ‘Zodra je je daar waagt, zie je dat die dingen nog bestaan. Je kunt ze niet negeren. Maar aan de oppervlakte zie je bij het Vlaams Belang alleen nette jongens en meisjes. Barbara Pas is nog geen Marie-Rose Morel, maar er valt niets op aan te merken. Wouter Vermeersch en Filip Brusselmans zie je altijd netjes gekleed. En Brusselmans is amper 25, terwijl ik voor mijn dertigste nooit een kostuum en das heb gedragen.’

De mandatarissen van Vlaams Belang doen dat heel bewust. ‘Hun kleding is geen toeval: het is een handelsmerk dat wordt herkend door wie het moet herkennen,’ zegt De Vadder. ‘Onderschat niet hoezeer mensen uit lagere sociale klassen het op prijs stellen dat je deftig gekleed bent. Zij voelen zich daardoor gerespecteerd. Dat is, denk ik, ook de redenering van de jonge garde rond Tom Van Grieken. Zoals Filip Dewinter zijn bokshandschoenen had, zo hebben ook zij een herkenbare stijl.’

De oude symbolen zijn nu verborgen: het Vlaams Belang hóéft geen handschoenen meer te dragen. ‘Net dat maakt de partij in mijn ogen o zo veel gevaarlijker,’ zegt De Vadder. ‘Openlijk lijkt er niets aan de hand. De symbolen van het oude Vlaams Blok drukten nog het gevoel uit: die gasten kunnen je op je gezicht komen slaan. Nu weet je dat niet meer. En daar profiteren ze van. Van Grieken praat nauwelijks ideologisch, maar als hij wordt ondervraagd, komen er wel uitspraken naar boven als: “Afrika moet dominant zwart zijn, Europa dominant blank.”¹³² Dat maakt hem gevaarlijk.’